

terminațiilor, relevând faptul că terminațiile din slava veche, moștenind pe cele din slava comună, corespund în bună măsură celor indoeuropene cu unele inovații din perioada balto-slavă sau specific slave. Autorul face dese referiri la forme din limbile slave moderne (uneori chiar la dialectele limbii sîrbocroate) cu precizări referitoare la păstrarea sau pierderea anumitor terminații.

Pronumele este prezentat în două tipuri de declinare: 1) personale și reflexive și 2) nepersonale iar acestea la rîndul lor sînt grupate în: a) nepalatale și b) palatale. În legătură cu evoluția pronumelor în cadrul limbilor slave, J. Hamm afirmă că cele personale n-au suferit schimbări mari.

Adjectivul. La expunerea adjectivului, autorul a ținut seama de caracteristica principală a existenței celor două forme: 1) simplă sau nedeterminată și 2) compusă sau determinată și, din punct de vedere istoric, este de părere că forma determinată s-a dezvoltat în perioada balto-slavă.

Sub denumirea *adjective verbale* J. Hamm tratează participiile (prezente și trecute, active și pasive), scoate în relief faptul că, cu excepția participiilor formate în *-la, -lo, -la*, toate celelalte au forme nominale și pronominale și se declină ca și adjectivale.

Numeralul (a) cardinal, (b) ordinal este prezentat concis, indicîndu-se numai tipul după care se face declinarea și modul de formare al numerelor compuse.

Verbul. După ce expune diferitele păreri — toate considerate subiective — în clasificarea verbelor, autorul le grupează în patru clase: 1) verbe cu tema prezentului terminată în *-e* sau *-e*, 2) verbe cu tema prezentului terminată în *-aje, -eje* sau *-uje*, 3) verbe cu tema prezentului terminată în *-i*, și 4) verbe neregulate. Scoate în evidență categoria aspectului, derivarea verbală și apoi tratează conjugarea. Cu numeroase exemple bine selecționate, J. Hamm, pentru fiecare timp în parte, prezintă terminațiile, originea lor și măsura în care s-au păstrat în cadrul limbilor slave. Merită să fie subliniat faptul că autorul scoate în evidență deosebirea dintre aorist și imperfect, relevă constatările lui Dostal în legătură cu formarea aoristului de la verbe imperfective precum și statistica lui Widemann referitoare la frecvența anumitor tipuri de aoriste atestate în monumentele de limbă slavă veche.

Alături de verbele atematiche: *бѣти, жѣти, вѣкати, дати*, J. Hamm prezintă ca neregulate și verbele: *ити, жхати, имѣти* și *хотѣти* (p. 162) din care unele A. Leskien le-a considerat defectivă și heteroclită¹.

Părțile de vorbire neflexibile (adverbe, prepoziții, conjuncții interjecții) sînt expuse foarte concis, probabil avîndu-se în vedere faptul că nu prezintă deosebiri mari față de cele din limbile slave moderne.

Intitulat *Din sintaxă*, capitolul respectiv (p. 184—187), deși succint, reușește să prezinte trăsăturile esențiale ale sintaxei: exprimarea negației, funcțiile participiilor și construcțiile sintactice speciale, acestea din urmă prin comparație cu corespondentele respective din latină, greacă și uneori, din gotică.

Lucrarea se încheie cu capitolul *Redacțiile limbii slave vechi* (p. 187—198) în care autorul subliniază faptul că nu s-au păstrat traduceri din perioada activității lui Metodiei și Chiril ci copii tirzii în care copiii introduceau spontan unele elemente noi, mai evidente în fonetică. J. Hamm expune trăsăturile esențiale care caracterizează « canonul » de limbă slavă veche și, ținînd seama de teritoriul în care s-au scris textele canonice, le grupează astfel:

1. Texte scrise pe teritoriul ceho-morav (Foile Kieviene și Foile din Praga).
2. Texte scrise în regiunea mai apropiată de regiunile croate și sîrbe, în nordul Macedoniei (Codex Marianus, Glagolita Clozianus).
3. Texte scrise în Macedonia, în regiunea Ohrida (Codex Zographensis, Codex Assemanianus, Psalterium Sinaiticum, Euchologium Sinaiticum, Fragmentele de la Ohrida și cele de la Rila).
4. Texte scrise în partea de apus a Bulgariei răsăritene (Codex Suprasliensis).
5. Texte scrise în regiunea de nord a Bulgariei răsăritene (Cartea lui Sava).

Luînd în considerație și Foile friziene, J. Hamm consideră că au existat cinci redacții în țările slave la care adaugă pe a șasea — redacția romînă. Cu excepția redacției romînești, pentru celelalte redacții, după ce enumeră monumentele ilustrative, expune trăsăturile fonetice specifice. Menționăm că autorul acordă o atenție deosebită redacției sîrbocroate. După criteriul cronologic, monumentele glagolitice ale acestei redacții le subdivide în trei perioade principale; după criteriul geografic, monumentele chirilice le prezintă în trei subtipuri.

¹ Vezi A. LESKIEN, *Grammatik der albulgarischen (althirchenslavischen) Sprache*, Heidelberg, 1909, p. 257—259.